

ლევან ცაგარელი

ლიტერატურათმცოდნეობის
შესავალი

თბილისი

2012

ლევან ცაგარელი - ფილოლოგიის დოქტორი (PhD), ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი.

© 2012, ლევან ცაგარელი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

პირველი გამოცემა 2012

საგნობრივი რუბრიკები: ლიტერატურათმცოდნეობა, შესავალი

წინათქმა

ლიტერატურათმცოდნეობა საქართველოში დიდი ხნის განმავლობაში იყო მოქცეული მარქსისტული ესთეტიკის გავლენის ქვეშ, რის გამოც მასში თითქმის საერთოდ არ ასახულა (ან ძალიან სუსტად აისახა) ის პარადიგმატული და მეთოდოლოგიური ცვლილებები, რომლებმაც ბოლო ათწლეულების განმავლობაში იჩინა თავი დასავლურ ლიტერატურათმცოდნეობაში. წინამდებარე სახელმძღვანელოს შექმნა განპირობებულია სწორედ დასავლური ლიტერატურათმცოდნეობის აქტუალური ტენდენციებისა და მიდგომების ქართულენოვან სამეცნიერო სივრცეში დამკვიდრების საჭიროებით.

სახელმძღვანელოზე მუშაობა დაიწყო 2009 წლის გაზაფხულზე, როდესაც მისმა ავტორმა ითავა, წაეკითხა ლიტერატურათმცოდნეობის შესავალი კურსი ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტში. გადასაჭრელი აღმოჩნდა მთელი რიგი ტერმინოლოგიური, კონცეფციური და დიდაქტიკური საკითხებისა. ამ სირთულეების მიუხედავად კურსი შედგა და მასთან ერთად, შეიქმნა სკრიპტიც, რომელიც საფუძვლად დაედო წინამდებარე სახელმძღვანელოს. სკრიპტისა და სახელმძღვანელოს შესაქმნელად გამოყენებულია უკანასკნელი 10 წლის განმავლობაში დასავლეთ ევროპაში გამოცემული სახელმძღვანელოები და საცნობარო ლიტერატურა. მაგალითები უმეტესად მოძიებულია ქართული მწერლობიდან ან ქართულ ენაზე თარგმნილი ევროპული ლიტერატურიდან.

აღბათ განსაკუთრებულად უნდა აღინიშნოს ის, რომ წინამდებარე წიგნი სახელმძღვანელოა. იგი განკუთვნილია საბაკალავრო საფეხურის პირველი ან მეორე წლის სტუდენტებისთვის, რომლებსაც სურთ, გაერკვენ ლიტერატურათმცოდნეობაში, გაეცნონ მის დარგებსა და წანამდვრებს, გააცნობიერონ ლიტერატურათმცოდნეობითი კვლევის მიზნები და მეთოდები, დაეუფლონ ლიტერატურული ტექსტების კლასიფიკაციის მოდელებსა (ჟანრობრივსა და ისტორიულს) და დარგობრივ ტერმინოლოგიას. ამ მიზნით, სახელმძღვანელო დაყოფილია ლექციებად, რომლებშიც გამოიყოფა მომცრო ნაწილები. თითქმის ყველა ლექციის ბოლოს მოცემულია კითხვები და სავარჯიშოები. თეორიული ინფორმაციის გათავისებას ამარტივებს ილუსტრაციები და მაგალითები.

განსაკუთრებული მადლიერებით უნდა მოვიხსენიოთ გერმანული აკადემიური გაცვლის სამსახური (DAAD), რომელმაც წლების განმავლობაში უზრუნველყოფდა ავტორს საჭირო სამეცნიერო ლიტერატურით. ასევე მადლობა უნდა გამოვთქვათ იმ სტუდენტების მიმართ, რომლებმაც მოისმინეს ლიტერატურათმცოდნეობის შესავალი კურსი და თავისი შენიშვნებითა და მითითებებით ხელი შეუწყეს მის დახვეწასა და გაუმჯობესებას.

იმედს ვიტოვებთ, რომ წინამდებარე სახელმძღვანელო წვლილს შეიტანს საქართველოში ლიტერატურათმცოდნეობის შემდგომი განვითარების საქმეში და მის დაახლოებას თანამედროვე დასავლურ კვლევებთან.

სარჩევი

ლექცია 1. ლიტერატურა როგორც ლიტერატურათმცოდნეობის საგანი	1
1. რა არის ლიტერატურა?	1
2. რა არის ლიტერატურული ტექსტი?	2
3. ლიტერატურა როგორც კომუნიკაციის საშუალება	4
4. ძირითადი ლიტერატურული ხერხები	6
5. მხატვრული გამოსახვის საშუალებები კითხვები და სავარჯიშოები	7 11
ლექცია 2. რა არის ლიტერატურათმცოდნეობა?	15
1. ლიტერატურათმცოდნეობის მიზნები, დარგები და მეთოდები	15
2. ლიტერატურათმცოდნეობის სემიოტიკური საფუძვლები კითხვები და სავარჯიშოები	18 21
ლექცია 3. ლიტერატურათმცოდნეობის სათავეებთან	23
1. რიტორიკა	23
2. სტილისტიკა	26
3. პოეტიკა კითხვები და სავარჯიშოები	31 35
ლექცია 4. ლიტერატურა როგორც მედია	38
1. წიგნის ისტორია	38
2. ლიტერატურა და მედიები	40
3. ტექსტის კრიტიკა და რედაქტირება კითხვები და სავარჯიშოები	42 45
ლექცია 5. ლიტერატურული გვარები და ჟანრები	47
1. თხრობითი ტექსტების ზოგადი თავისებურებები	49
2. თხრობითი პროზის ჟანრები და ქვეჟანრები კითხვები და სავარჯიშოები	50 53
ლექცია 6. ლიტერატურული გვარები და ჟანრები (გაგრძელება)	56
1. ლირიკული ტექსტების ზოგადი თავისებურებები	56
2. მეტრიკა	56
3. სალექსო ფორმები (ლირიკული ჟანრები)	61
4. მოკლე ექსკურსი ლირიკის ისტორიაში კითხვები და სავარჯიშოები	65 68
ლექცია 7. ლიტერატურული გვარები და ჟანრები (გაგრძელება)	72
1. დრამატული ტექსტების ზოგადი თავისებურებები	72
2. დრამატული ჟანრების ისტორიული მიმოხილვა კითხვები და სავარჯიშოები	72 75

ლექცია 8. ლიტერატურული გვარები და ჟანრები (გაგრძელება)	77
ნახევრადფიქციური ჟანრები	77
კითხვები და სავარჯიშოები	80
ლექცია 9. ლიტერატურის ისტორია(ოგრაფია)	81
1. ლიტერატურის კანონი	82
2. დასავლური ლიტერატურის პერიოდიზაცია	87
კითხვები და სავარჯიშოები	90
ლექცია 10. ლიტერატურული ეპოქები	91
1. ანტიკური ლიტერატურა	91
2. შუა საუკუნეების ლიტერატურა	93
<i>ადრეული შუა საუკუნეების ლიტერატურა</i>	93
<i>განვითარებული შუა საუკუნეების ლიტერატურა</i>	94
<i>გვიანდელი შუა საუკუნეების ლიტერატურა</i>	96
<i>ადრეული ახალი დროის ლიტერატურა: აღორძინება (რენესანსი),</i>	
<i>ჰუმანიზმი და რეფორმაცია</i>	96
<i>ბაროკო</i>	97
<i>კლასიციზმი</i>	98
კითხვები და სავარჯიშოები	98
ლექცია 11. ლიტერატურული ეპოქები (გაგრძელება)	100
1. ახალი ეპოქა (მოდერნი)	100
<i>განმანათლებლობა</i>	100
<i>სენტიმენტალიზმი</i>	101
<i>რომანტიზმი</i>	102
<i>რეალიზმი</i>	103
2. დეკადანსი და საუკუნეთა მიჯნის ლიტერატურა (Fin de siècle)	104
<i>ნატურალიზმი</i>	104
<i>იმპრესიონიზმი</i>	105
<i>სიმბოლიზმი და ესთეტიზმი</i>	106
კითხვები და სავარჯიშოები	107
ლექცია 12. ლიტერატურული ეპოქები (გაგრძელება)	109
1. ავანგარდიზმი (1910-1930)	109
<i>ესპრესიონიზმი</i>	109
<i>ფუტურიზმი</i>	110
<i>დადაიზმი</i>	110
<i>სურეალიზმი</i>	111
2. ნეორეალიზმი	111
3. მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი ხანის ლიტერატურა	112
<i>ეგზისტენციალიზმი</i>	112
<i>სოციალისტური რეალიზმი</i>	113
<i>პოსტმოდერნიზმი</i>	113
კითხვები და სავარჯიშოები	114

ლექცია 13. ლიტერატურული ტექსტის ინტერპრეტაცია	116
კითხვები და სავარჯიშოები	118
ლექცია 14. ლიტერატურათმცოდნეობის შესწავლის თავისებურებები	119
1. კითხვა და კვლევა	119
2. მეტყველება და პრეზენტაცია	120
3. აკადემიური წერა	121
4. რისთვის ვისწავლოთ ლიტერატურათმცოდნეობა?	123
კითხვები და სავარჯიშოები	124
ლექცია 15. ლიტერატურათმცოდნეობის ადგილი ჰუმანიტარულ მეცნიერებებს შორის	125
1. რა არის სამეცნიერო კვლევა და როგორია მისი დანიშნულება?	125
2. რა არის ჰუმანიტარული მეცნიერებები და რით განსხვავდება ისინი საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებისგან?	127
3. კვლევის თავისებურებები ჰუმანიტარულ მეცნიერებებში	128
4. ზოგიერთი რამ სამეცნიერო მეტა-ენის საჭიროების შესახებ	130
5. ჰუმანიტარული მეცნიერებების კლასიფიკაციის ცდა	131
კითხვები და სავარჯიშოები	132
დანართები 1 (პირველი შუალედური შეფასების საკითხები)	133
დანართები 2 (მეორე შუალედური შეფასების საკითხები)	135
დანართები 3 (მესამე, დასკვნითი შეფასების საკითხები)	137
დანართები 4 (ჰუმანიტარული მეცნიერებები)	139
ილუსტრაციების ჩამონათვალი	140
ბიბლიოგრაფია	141
ავტორის შესახებ	146